



Seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisy ja torjunta

Sisäministeriö käynnisti 12.12.2018 valmistelun seksuaalirikollisuuden ja maahanmuuttajataustaisten rikollisuuden ennaltaehkäisyn ja torjunnan lisätoimista. Hallitus keskusteli toimenpiteiden lähtökohdista 15.1.2019. Tämän jälkeen toimenpiteitä on käsitelty sisäministeri Kai Mykkäsen johdolla sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon ministerityöryhmässä sekä maahanmuuton ministerityöryhmässä.

Hallitus lähtee toimenpiteiden määrittelyssä seuraavien periaatteiden vahvistamisesta:

- 1) Suomi on turvallinen, avoin ja kansainvälinen.
- 2) Suojellemme vainoa pakenevia, toteutamme riittäviä keinoja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi ja reagoimme jyrkästi törkeisiin rikoksiin.
- 3) Pysyvä oleskelu perustuu kiinnittymiseen suomalaiseen yhteiskuntaan (työ, opiskelu, käyttäytymisen perusnormit)
- 4) Viranomaisilla on riittävät valtuudet ja resurssit ennaltaehkäistä ja puuttua seksuaalirikoksiin, myös internet-alustoilla tapahtuvaan houkutteluun.

Hallitus sitoutuu edistämään tässä kuvattujen toimien valmistelua ja käyttöönottoa viipymättä. Kokonaisuus sisältää maahanmuuttajien rikollisuutta ehkäiseviä toimia (9 toimenpideryhmää) sekä yleisesti seksuaalirikoksia ehkäiseviä toimia (5 toimenpideryhmää). Sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon sekä maahanmuuton ministerityöryhmät tulevat asettamaan toimille tarkemmat tavoiteaikataulut sekä seuraavat toimenpiteiden etenemistä.

Suurin osa toimenpiteistä edellyttää muutoksia lainsäädäntöön ja ne pyritään valmistelemaan seuraavalle hallitukselle.

Vuoden 2019 ensimmäisen lisätalousarvion yhteydessä hallitus linjaa osalle toimenpiteistä niiden tarvitsemasta lisärahoituksesta.

Vainoa pakenevien tehokas suojeleminen ja turvapaikkajärjestelmän hallittavuus perustuvat ennen kaikkea Euroopan unionin yhteiseen lainsäädäntöön. Valmistellaan maahanmuuttokompromissin löytämistä EU:ssa osana puheenjohtajuuskauteen valmistautumista.

Seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisy ja torjunta - lisätoimet 2019

Lainsäädännölliset toimet vaativat tavanomaisen selvityksen toteutettavuudesta ja vaikutuksista ennen säätämistä.

A) MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN RIKOLLISUUDEN ENNALTAEHKÄISY JA TORJUNTA

1. Euroopan unionin kriisinkestävä turvapaikkaratkaisu

Suomen turvapaikkajärjestelmä perustuu EU:n yhteiseen turvapaikkalainsäädäntöön. Hallituksen lähtökohta on, että EU:n tulee suojella vainoa pakenevia, suunnata apu haavoittuvimmille ryhmille ja varmistaa järjestelmän hallittavuus. Tukitoimissa on syytä korostaa työtä lähtömaissa YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n kanssa pakotetun maastamuuton juurisyiden poistamisessa ja kriisialueilta tehtävissä haavoittuvimpien ryhmien uudelleensijoituksissa, joilla voidaan vähentää laittoman maahantulon painetta sekä päästä hallitumpaan ja ennakoitavampaan maahanmuuttoon. Eurooppaan pyrkivien turvapaikan tarpeen arviointia on syytä keskittää EU:n ulkorajoille. Valmistellaan maahanmuuttokompromissin löytämistä EU:ssa osana puheenjohtajuuskauteen valmistautumista.

2. Turvapaikkakäsittelyn nopeuttaminen ja kielteisen päätöksen saaneiden palauttaminen

2.1. Ylläpidetään riittävää käsittelykykyä ja kehitetään prosesseja siten, että turvapaikkahakemusten käsittelylle Maahanmuuttovirastossa 1.7.2018 voimaantullutta lakisäätöistä 6 kuukauden maksimiaikaa pystytään ylläpitämään. (SM)

2.2. Tehostetaan toimia sujuvan palautusyhteistyön kehittämiseksi keskeisten turvapaikanhakijoiden alkuperämaiden kanssa sekä kahdenvälisesti että EU:n yhteisin toimin. (UM, SM)

3. Vaarantavan rikostaustan huomiointi kv-suojeluun perustuvan oleskeluluvan myöntämisessä ja purkumahdollisuudet vaarantavien tekijöiden ilmi tullessa

3.1. Selvitetään ja valmistellaan ulkomaalaislakiin tarvittavat muutokset, joiden nojalla kansainvälisen suojelun asema voidaan poistaa henkilöltä, joka on syyllistynyt törkeään rikokseen saatuaan kansainvälisen suojelun aseman Suomessa. Jos henkilöllä on palautuskielto (turvaton kotimaa), hän jäisi Suomeen väliaikaisella oleskeluluvalla. Jos palautuskieltoa ei ole, henkilö karkotettaisiin. (SM)

3.2. Selvitetään ja valmistellaan ulkomaalaislakiin tarvittavat muutokset, joiden nojalla voidaan estää ulkomailla oleskelevan henkilön palaaminen Suomeen peruuttamalla henkilölle myönnetty oleskelulupa tai lakkauttamalla suojeluasema, jos henkilön katsotaan vaarantavan kansallista turvallisuutta tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta. (SM)

4. Uhkaa aiheuttavien ja palautusta odottavien valvonta

4.1. Tehdään tarvittavat lakimuutokset, joilla mahdollistetaan henkilön säilöönnotto yleisen järjestyksen ja turvallisuuden (YJT) perusteella direktiivien puitteissa ja mahdollistetaan säilöönnoton jatkaminen enintään 12 kuukauden ajan (nykyisin 6kk) (mahdollinen vain kielteisen turvapaikkapäätöksen saamisen ja päätöksen täytäntöönpanokelpoiseksi tulemisen välisenä aikana) (SM)

4.2. Laajennetaan ilmoittautumisvelvollisuuden ja asumisvelvollisuuden käyttöä maasta poistamista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi ja maasta poistumisen valvomiseksi. Sovelletaan lainvoimaisen käännytyspäätöksen saaneisiin, vastaanottopalveluiden piiristä poistettuihin henkilöihin ilmoittautumisvelvollisuutta (tarvittaessa 4 krt/vrk). Lainvoimaisen käännytyspäätöksen saaneisiin, yleistä järjestystä ja turvallisuutta uhkaaviin henkilöihin sovelletaan asumisvelvollisuutta erikseen määrättyssä majoituspaikassa. Näitä velvollisuuksia rikkovien osalta sovelletaan poliisin harkinnan perusteella säilöönnottoa.

5. Laittoman maassaolon torjunta

5.1. Valmistellaan ulkomaalaislakiin muutos, joka mahdollistaa direktiivien määrittelemän rajamenettelyn käyttämisen turvapaikkamenettelyssä tarpeen mukaan. Rajamenettelyssä kansainvälistä suojelua koskeva hakemus voidaan käsitellä ja ratkaista rajavyöhykkeellä tai sen läheisyydessä päästämättä henkilöä menettelyn aikana maahan. Rajamenettelyssä voidaan käsitellä tiettyjä nopeutetussa menettelyssä käsiteltäviä hakemuksia. Hakemus on ratkaistava neljän viikon kuluessa. (SM)

5.2. Selvitetään mahdollisuudet säätää vankeusrangaistus laittoman maassaolon rangaistukseksi EU:n paluudirektiivin vireillä olevan muutoksen perusteella. (SM, OM)

5.3. Tehdään tarvittavat lakimuutokset, joilla varmistetaan, että henkilö, jolla ei enää ole oleskelulupaa tai oleskeluoikeutta, menettää myös kotikuntansa Suomessa sekä siihen liittyvät palvelut ja oikeudet pois lukien välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon liittyvät palvelut, oppivelvollisuusikäisen koulutus sekä muut lasten erityispalvelut. (VM, STM, SM)

5.4. Arvioidaan tarve ja sen pohjalta valmistellaan tarvittavat lainsäädäntömuutokset, joiden nojalla oppilaitoksilla on mahdollisuus erottaa opiskelija lainvoimaisen käännytys- tai karkotuspäätöksen nojalla (pois lukien oppivelvollisuusikäisen koulunkäynti) (OKM)

6. Laittomasti maassa olevien hyväksikäytön estäminen työmarkkinoilla

6.1. Toteutetaan tulorekisterin yhteys maahanmuuttovirastoon siten, että työnantaja saa ilmoituksen mikäli hän on maksanut palkkaa laittomasti maassa oleskelevalle henkilölle huomioiden tietosuojakysymykset (käytössä viimeistään vuonna 2021). (VM, SM)

6.2. Otetaan käyttöön nykyisen työnantajan edustajaan (henkilö) kohdistuvan sakkorangaistuksen lisäksi lainsäädännön jo mahdollistama työnantajasanktiodirektiivin mukainen työnantajayrityksen seuraamusmaksu, kaksoisrangaistavuuden kieltä huomioita ottaen. (SM)

7. Pysyvän oleskeluluvan ja kansalaisuuden myöntämisen edellytykset

7.1. Valmistellaan tarvittavat ulkomaalaislain muutokset ja muut toimenpiteet seuraavien edellytysten lisäämiseksi pysyvälle oleskeluluvulle kansainvälisen suojelun perusteella Suomessa oleville: (SM)

- Suomalaisen yhteiskunnan sääntöjen peruskurssin suorittaminen ja kurssikokeen hyväksyty suoritus (yhteiskunnan perustavat säännöt, perusoikeuksia koskevat arvot ja asenteet)
- Usean vuoden opiskelu- tai työhistoria Suomessa oleskelun ajalta työikäisille (terveydelliset poikkeusperusteet huomioiden)

Mikäli yllä olevat pysyvän oleskeluluvan kriteerit eivät sitä haettaessa täyty, mutta henkilö täyttää edelleen kansainvälisen suojelun kriteerit, hänelle myönnetään uusi väliaikainen oleskelulupa kansainvälisen suojelun perusteella.

7.2. Selvitetään ja valmistellaan tarvittavat ulkomaalais- ja kansalaisuuslain muutokset ja muut toimenpiteet seuraavien edellytysten lisäämiseksi kansalaisuuden myöntämisen perusteisiin: (SM)

- Selvitetään muiden maiden käytäntöjä kansalaisuustestien käytössä ja otetaan Suomeen soveltuva testi käyttöön (yhteiskunnan perustavat säännöt, perusoikeuksia koskevat arvot ja asenteet).
- Työikäisillä usean vuoden opiskelu- tai työhistoria Suomessa oleskelun ajalta (terveydelliset poikkeusperusteet huomioiden).
- Edellytettävän Suomessa oleskeluajan tarkistaminen nykyistä pidemmäksi vertailumaiden käytännöt huomioiden. Edellytetään normaalia pidempää Suomessa asumisaikaa tapauksissa, joissa hakijan henkilöllisyyden määrittäminen on oleskelulupaa myönnettäessä ollut mahdotonta tai epäselvää (puuttuvat dokumentit, kannuste hankkia ja esittää henkilötodistukset alkuperämaasta).
- Kansalaisuuden edellytysten arvioinnissa tulkinta, että asumisajaksi hyväksytään vain oleskeluluvalla tapahtunut oleskelu.

8. Seksuaalioikeuksien valistus vastaanottokeskuksissa (SM)

8.1. Lisätään suomalaisen yhteiskunnan peruskurssin suorittamisen velvoittavuutta, varmistetaan vastaanottorahan alennusmahdollisuuden kattava toimeenpano (-20%) kurssin laiminlyönnin tapauksessa sekä pilotoidaan kurssikoe valtion vastaanottokeskuksissa. Tavoitteena on kurssin ja sen sisältöä koskevan valtakunnallisen kokeen toteuttaminen kaikkien turvapaikanhakijoiden osalta.

9. Nopea aktivointi ja seksuaalioikeuksien valistus oleskeluluvan saaneiden kotoutuksessa (TEM)

9.1. OKM:n ja OPH:n kanssa käydään läpi opetussuunnitelman perusteet

9.2 ELYjen kanssa valmistellaan ohje kotoutumiskoulutuksen kilpailutusten täsmentämisestä

9.3 Valmistellaan valtakunnallinen omakielinen koulutusmateriaali plus muu yhtenäinen materiaali kouluttajien hyödynnettäväksi

9.4 Lisätään moniammatillisuutta kotokoulutuksessa ja laaditaan toimintamallin haastaviin tilanteisiin vastaamiseksi ja eteenpäin ohjaamiseksi

9.5 Lisätään kotoutumiskouluttajien koulutusta

9.6 Vahvistetaan järjestöyhteistyötä ja maahanmuuttajajärjestöjen kanssa tehtävää työtä yhdenvertaisuuden sekä naisten ja miesten välisen tasa-arvon lisäämiseksi ja seksuaalirikosten ehkäisemiseksi.

Nopea töihin/opiskeluun johtava aktivointi

9.7. Osana palkkatuen uudistamistarpeiden arviointia selvitetään mahdollisuudet palkkatuen myöntämiseen myönteisen turvapaikkapäätöksen tai kiintiöpakolaisaseman saaneille ilman työttömyyden kestoon liittyviä edellytyksiä.

9.8. Vahvistetaan kotoutumis-, työllisyys- ja sote-palveluiden sekä kansallisen koulutusjärjestelmän toimimista yhteen työllistymisen tukena

9.9. Laajennetaan monialainen osaamiskeskustoiminta muihin kasvukeskuksiin.

9.10. Lisätään maahanmuuttajien osallistumista lähellä työelämää oleviin palveluihin, jotka ovat tehokkaimpia (palkkatuki, työkokeilut, ammatillinen työvoimakoulutus)

9.11. Luodaan toimialakohtaisia työllistymismalleja vastaamaan työvoimatarpeeseen

9.12. Kohdennetaan erityisiä toimia pakolaistaustaisten ja maahanmuuttajanaisten työllisyyden edistämiseksi

9.13. Vahvistetaan alkuvaiheen kotouttamisen työelämälähtöisyyttä myös työvoiman ulkopuolella olevien kohdalla.

9.14. Taataan perhelähtöisen kotoutumisen edellytykset naisten työllisyyden vahvistamiseksi

B) YLEISESTI SEKSUAALIRIKOLLISUUTTA TORJUVAT TOIMET

10. Internet-alustoja hyödyntävän lapsiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisy ja torjunta (SM)

10.1. Lisätään paikallispoliisin ja KRP:n resursseja seksuaalirikosten torjuntaan erityisesti internetissä (nettipoliisi). (SM)

10.2. Päivitetään esitutkinta- ja pakkokeinolait sosiaalisen median aikaan - pakkokeinojen käyttöä ohjaavan suhteellisuusperiaatteen ja perustuslakivaliokunnan pakkokeinojen käyttöä koskevien kannanottojen asettamissa rajoissa - siten, että poliisilla on riittävät toimivaltuudet tietoverkkoympäristöön kohdistuvien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. (OM, SM)

10.3. Arvioidaan tarve määritellä lakiin lapsipornon levittämisen estotoimista tai lakiin sähköisen viestinnän palveluista velvoite teleoperaattoreille suodatustoiminnan käyttöön tai omaehtoiseen lasten seksuaalisen hyväksikäytön materiaalin poistamiseen sekä täsmentää tallennuspalveluiden ylläpitäjien vastuuta poistaa konkreettisen aikarajan sisällä tai sanktioida ylläpitäjää, joka ei ole asianmukaisesti poistanut sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa lasta esittävää materiaalia. Suomen olisi lisäksi käynnistettävä aktiivinen keskustelu EU:ssa tähän asiaan puuttumiseksi. (LVM, OM)

10.4. Järjestetään pyöreän pöydän keskustelu teleoperaattoreiden, alustapalvelutarjoajien ja hyväksikäytön vastaisten järjestöjen kanssa rikollisuuden ennaltaehkäisyn keinoista. Valmistellaan tarvittavat lainsäädäntömuutokset netissä tapahtuvan hyväksikäytön tehokkaamman paljastamisen ja torjunnan mahdollistamiseksi (mm. operaattoreiden ilmoitusvelvollisuudet). (SM, LVM, OM)

11. Houkuttelun ja hyväksikäytön vastainen työ nuorille suunnatuissa palveluissa (OKM, STM, SM)

11.1. Suunnataan kouluihin tehostettuja toimia, jotta lapset ja nuoret tunnistavat nykyistä paremmin grooming-ilmion, osaavat toimia turvallisesti sosiaalisessa mediassa ja saavat selkeät toimintaohjeet tilanteeseen, jossa kokevat kohdanneensa sosiaalisessa mediassa jotain ikävää, pelottavaa tai häiritsevää. Järjestetään opetushenkilöstölle koulutusta ja tuotetaan kohdennettua tukimateriaalia aiheena opiskelijoiden suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.

11.2. Päivitetään nuorisotyöntekijöiden digi- ja someosaamista ja tuetaan uusien toimintamallien kehittämistä.

11.3. Toimeenpannaan suunnitelmallisesti ja valtakunnallisesti toimia netissä tapahtuvan seksuaalisen houkuttelun (grooming) vastaisia toimia ja ennalta ehkäistään seksuaalisen hyväksikäytön ja rikoksen uhriksi joutumista.

11.4. Viranomaisten / henkilöstön osaamisen ja yhteistyön parantamiseksi STM-OKM-SM yhteistyössä, hyödyntäen virastojen osaamista, suunnittelee ja toteuttaa poikkihallinnollisen verkkokoulutuksen sosiaali- ja terveystoimen, opetustoimen, nuorisotoimen ja poliisin henkilöstölle. Järjestetään jatkossa säännöllisesti moniammatillista ja poikkihallinnollista koulutusta erityisosaamisen turvaamiseksi ja moniammatillisen yhdessä tekemisen varmistamiseksi.

11.5. Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn toimenpidesuunnitelmasta 2019-2025 julkaistaan seksuaalisen väkivallan haittojen ehkäisyyn liittyvät toimenpide-ehdotukset luonnoksena 18.1.2019. Suunnitelma julkistetaan kokonaisuudessaan marraskuussa 2019.

12. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten uhrien tukipalvelut (STM)

12.1. Kohdennetaan STEA-rahoitusta seksuaalirikosten ehkäisyn järjestötyöhön.

12.2. Valtakunnallistetaan LASTA-hankkeessa kehitetty lastentalomalli, ensin yliopistollisiin keskussairaaloihin Oulu-Helsinki-kärjellä, ja sen jälkeen muihin sairaanhoitopiireihin. Lastenasiaintalossa selvitetään moniammatillisesti seksuaalirikoksen uhriksi epäillyn lapsen ja nuoren asia lapsiystävällisessä ympäristössä ja huolehditaan yhteistyössä lapselle turvallinen kasvu- ja kehitys. Kehittämisessä hyödynnetään Seritukikeskuksissa jo käytössä olevia toimintamalleja sekä yliopistosairaaloiden lasten oikeuspsykiatrisissa yksiköissä kehitettyä yhteistyömallia ja muita toimintakäytäntöjä. Lastenasiantalot on tarkoitettu pääsääntöisesti alle 16-vuotiaille lapsille ja nuorille.

12.3. Käynnistetään Oulun lastenasiantalo-hanke THL:n tukemana. Lisäksi nopeutetaan Oulun Seri-yksikön perustamista (viimeistään 2020 alussa).

13. Teknisen valvonnan, tiedonvaihdon ja viranomaisyhteistyön vahvistaminen (SM, STM)

13.1. Mahdollistetaan henkilötietolainsäädännön hyväksymisellä, että poliisilla on mahdollisimman tehokas kyky rikosanalyysiin sekä siihen liittyvään laajojen tietoaaineistojen yhdistelyyn ja vertailuun (ml. automaattinen kasvovertailu). (SM)

13.2. Laaditaan kansainvälinen vertailu valokuvien ja sormenjälkien käyttöä koskevasta sääntelystä muissa EU-maissa ja arvioidaan tarve lakimuutokselle, joka mahdollistaisi poliisille ajokortti- ja henkilörekisterin (passikuvien ja sormenjälkien) käyttämisen rikosanalyysissä törkeimpien rikosten kohdalla. (SM)

13.3. Käynnistetään esiselvityshanke poliisin tekniseen valvontaan liittyvistä lainsäädäntömuutoksista. Tarpeet voivat liittyä mm. teknisen valvonnan määrittelyyn ja poliisin suorittamiin teknisten apuvälineiden avulla tehtäviin valvontoihin. (SM)

13.4. Varmistetaan parhaiden käytäntöjen leviäminen ja vakiintuminen kaupunkikameroiden ja muiden nuorten suosimissa paikoissa jo sijaitsevien valvontakameroiden hyödyntämisessä. (SM)

13.5. Laajennetaan viranomaisten keskinäinen yhteistyö ja ankkuritoiminta ja konkreettinen yhdessä tekeminen koko maan kattavasti ja turvataan tarvittavat resurssit kaikille toimijoille. (SM)

13.6. Parannetaan julkisen palvelujärjestelmän ammattilaisten ja viranomaisten tiedonvaihtoa seksuaalirikosten ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Annetaan kuntaohje sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten ja poliisin tiedonvaihdon käytännöistä. (STM, SM)

13.7. Lisätään poliisin rikosilmiötiedottamista sekä tilastointia rikollisen toiminnan ennalta estävyyden parantamiseksi, rikosten ilmoittamisen kynnyksen madaltamiseksi sekä rikosten selviämisen edistämiseksi.

14. Seksuaalirikosten rangaistusten koventaminen ja prosessin nopeuttaminen (OM, SM)

14.1. Oikeusministeriö on aloittanut raiskaus- ja hyväksikäyttörikosten sääntelyn kokonaisuudistuksen valmistelun. Uudistuksen tavoitteena on vahvistaa suostumuksen asemaa raiskauksen tunnusmerkistössä. Lisäksi valmistellaan muutokset, joilla sukupuoliyhteys nuoren lapsen kanssa säädetään rangaistavaksi raiskausrikoksena. Näiden lisäksi uudistuksen tarkoituksena on korottaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten vähimmäisrangaistuksia.

14.2. Varmistetaan koko oikeusprosessin, eli poliisien, tuomioistuinten sekä syyttäjälaitoksen resurssit rikosprosessin nopeuttamiseksi sekä uhrin aseman parantamiseksi.